

บทที่ 4

กลยุทธ์เชิงพุทธในการพัฒนาเยาวชน

แนวคิดของการพัฒนาเยาวชน

นโยบายและแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ ด้านการพัฒนาเด็ก (2550) โดยกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ได้จัดทำแผนและเสนอแนวคิดภายใต้กรอบของการพัฒนาเด็กและเยาวชนไว้ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาเด็กต้องอาศัยแนวความคิดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเป็นพื้นฐาน หรือที่เรียกว่า อาศัย “สิทธิ” เป็นหลัก (rights based) และครอบคลุมเด็กทุกคน การพัฒนาเด็กที่อาศัย “สิทธิ” นี้อย่างน้อยต้องคำนึงถึงหลัก 4 ประการคือ

- 1) ทุกอย่างต้องดำเนินการ โดยเห็นประโยชน์สุขของเด็กเป็นสำคัญ (best interest of the child)
- 2) การให้เด็กต้องอยู่รอดและได้รับการคุ้มครองและพัฒนา (survival, protection and development)
- 3) ต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือเหยียดเด็ก หรือดูถูกเด็กกว่าเป็นผู้มีสิทธิไร้เสียง (non – discrimination)
- 4) เด็กต้องมีส่วนร่วม (participation) เฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเด็กเอง

2. เด็กต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม (total and holistic development) หมายความว่า เด็กต้องได้รับการพัฒนาครบทุกด้าน ทุกมิติ คือ กาย ใจ จิต อารมณ์ สติปัญญา สังคม และจริยธรรมคุณธรรม หรือจิตวิญญาณ บริการและกิจกรรม ต้องสมานและบูรณาการทุกด้านเข้าด้วยกัน โดยไม่ละเว้นด้านใดด้านหนึ่ง

3. การพัฒนาเด็กต้องอาศัยสหวิทยาการ (multidisciplinary) คือ การบูรณาการระหว่างกระทรวงหรือหน่วยงาน (multicultural) ต่าง ๆ และอยู่ในท่ามกลางวิถีชีวิตที่หลากหลาย (cultural diversity) เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาครบถ้วนอย่างเหมาะสมรอบด้านตามวัย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยองค์ความรู้ในแขนงต่าง ๆ มาช่วยพัฒนา และได้รับความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่าย

4. การพัฒนาเด็กต้องคำนึงถึงปัจจัยรอบด้านที่สัมพันธ์และกระทบต่อเด็ก รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับปัจจัยเหล่านี้ เริ่มตั้งแต่ครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันสังคมและเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและ

ศาสนา ชุมชน สิ่งแวดล้อม นโยบายรัฐและนโยบายของรัฐบาล รวมไปถึงโลกาภิวัตน์ในรูปแบบต่างๆ และการพัฒนาของเทคโนโลยี เป็นต้น

5. การพัฒนาเด็กและพัฒนาคนเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ตั้งแต่แรกเกิด และค่อย ๆ เจริญเติบโต ขึ้นมาตามวัย ซึ่งจะมีความค่อยเป็นค่อยไป โดยที่ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมและการเลี้ยงดูอบรม และมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอย่างเป็นพลวัต

6. ในแต่ละช่วงชีวิตมีลักษณะเด่น และมีจุดวิกฤตของการพัฒนา เช่น ช่วงแรกของชีวิต เป็นการพัฒนาสมอง พัฒนาการทางเจริญเติบโต และการประสานกันของกล้ามเนื้อและการสัมผัส การอยากรู้ อยากเห็น และการเรียนรู้ ต่อจากนั้นเป็นการเรียนรู้วิธีการควบคุมพฤติกรรมและวินัยในตนเอง การเรียนรู้เจตคติและค่านิยมต่างๆ รวมทั้งจริยธรรม เมื่ออยู่ในวัยก่อนวัยรุ่นและวัยรุ่น ก็ต้องเพิ่มค่านิยม เจตคติทางเพศ ความต้องการทางเพศ รวมทั้งการเรียนรู้เกี่ยวกับการพึ่งตนเองมากขึ้น เป็นต้น ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน นั้น บุคคลที่เกี่ยวข้องต้องเข้าใจ จังหวะตอนการพัฒนาตามวัย ซึ่งสังคมต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานดังกล่าว และจัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและที่เอื้อต่อการพัฒนารวมทั้งมีกระบวนการ และวิธีการที่เหมาะสม

7. เป้าหมายสำคัญนอกจากการพัฒนารอบด้านอย่างสมดุลและเป็นองค์รวมแล้ว คือการเสริมสร้างให้เด็กแต่ละคนได้พัฒนาเต็มศักยภาพของตน และพัฒนาการมีส่วนร่วมของตนในเรื่องที่เกี่ยวข้อง และเอื้อให้เด็กมีวุฒิภาวะ สามารถพึ่งพาตนเองทางสังคม เศรษฐกิจ และการปกครองตนเองได้ตามลำดับ

8. ในทุกวิถีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ต้องคำนึงถึงประโยชน์สุข ศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็กในฐานะ เป็นมนุษย์ให้เป็นหลักการสำคัญ

9. การพัฒนาเด็กต้องคำนึงถึงฐานร่วมกัน ของการพัฒนาที่มาจากครอบครัว (family based) มาจากชุมชน (community based) มาจากลักษณะของพื้นที่ (area based) และมาจากฐานความรู้ (knowledge based)

10. การจัดสรรและการใช้ทรัพยากร ทั้งเงิน วิชาการ บุคลากร สถานที่ และโอกาส ต้องเน้นการป้องกันปัญหาและเสริมสร้างพัฒนาเด็กควบคู่กับการแก้ไขปัญหา

11. เด็กสามารถมีพลังการคิดและพลังสร้างสรรค์ได้ตามวัย และสามารถเป็นส่วนหนึ่งของพลังสังคมที่จะมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

จากการร่วมกันกำหนดกรอบแนวคิด และยุทธศาสตร์ เพื่อนำไปสู่แผนพัฒนา ทำให้เกิดแนวทางที่จะขับเคลื่อนกลยุทธ์ในการพัฒนาเยาวชนให้ได้ผลเป็นรูปธรรม และมีการผลักดันให้เกิดนโยบายเพื่อให้สามารถนำไปใช้ให้เกิดผลจริง

แนวคิดการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธ

จากแนวคิดของการพัฒนาเยาวชนดังกล่าว เมื่อเปรียบเทียบกับของแนวคิดของการพัฒนาเยาวชน ตามแนวพุทธ จะมีทั้งความคล้ายคลึงกันและความแตกต่างกัน กล่าวคือ มีเป้าหมายในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตของเยาวชนเหมือนกัน แต่แตกต่างกันที่ เป้าหมายในการพัฒนาปรับปรุงยังขาดมิติของการนำเอาหลักพุทธธรรมไปผสมผสาน และบูรณาการเพื่อก่อให้เกิดความงดงามในชีวิต มีชีวิตที่ดี ที่ประกอบด้วยคุณธรรม

การพัฒนามนุษย์ ตามหลักพุทธธรรม อยู่บนพื้นฐานของ ปรัชญาที่ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐที่พัฒนาให้ดีขึ้นได้ สามารถที่จะเรียนรู้จนมีปัญญาและเข้าถึงสัจธรรมได้” ถ้าเราคิดว่าเด็กและเยาวชน เป็นบุคคลที่มีความสำคัญ เป็นกำลังหลัก และเป็นอนาคตของประเทศชาติ ที่ต้องการการพัฒนาไปอย่างถูกวิธี และถูกทิศทาง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องสนับสนุนให้เด็กและเยาวชน ได้มีโอกาสเรียนรู้และพัฒนาไปตามศักยภาพของตนเอง

ปัจจุบันนี้ ปัญหาที่พบได้มากที่สุดที่สุดในเด็กและเยาวชน คือ เรื่องของการแก้ไข้ปัญหา เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ ภายใต้งานสังคมซึ่งกำลังมีปัญหาหลายประการ ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาครอบครัว การใช้ชีวิต ปัญหาการปรับตัว พฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ ปัญหาเรื่องยาเสพติด ปัญหาในเรื่องของสถานเริงรมย์ ปัญหาการทะเลาะวิวาทในกลุ่มของเด็ก ฯลฯ จริง ๆ แล้วอยู่ภายใต้เงื่อนไขความสามารถในการแก้้ปัญหาของ เด็กและเยาวชน ถ้าพวกเขาเหล่านั้นเข้าไปสู่ในสถานการณ์แล้วเขาแก้ไข้ได้ดี ก็จะไม่พอกพูนจนทำให้ปัญหายุ่งยากขึ้น แต่มีเด็กและเยาวชน จำนวนไม่น้อย ที่ไม่สามารถที่จะแก้้ปัญหาหรือจัดการปัญหาเหล่านี้ ได้ดี และสภาพครอบครัว ตลอดจนสิ่งแวดล้อมรอบตัว ก็ไม่สามารถที่จะเอื้อเพื่อ สนับสนุน ส่งเสริมในการที่จะทำให้พวกเขาแก้้ปัญหาได้

ดังนั้น เมื่อทุกคนตระหนักและเห็นความสำคัญดังกล่าว นำมาสู่ การร่วมมือกันที่จะ ปลุกฝัง ฝึกฝน พัฒนา และสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน ภายใต้งานกรอบแนวคิดในการพัฒนาเยาวชนบนหลักพุทธธรรม ที่จะสามารถนำมาใช้ในการแก้้ปัญหาได้ คือ หลักอริยสัจ 4 คือ

1. ทุกข์ เป็นขั้นของการกำหนดรู้ปัญหา โดยที่จะต้องปลุกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้ว่า เมื่อยามพบกับปัญหาหรืออุปสรรค ต้องรู้ว่า ปัญหานั้นคืออะไร ในขณะที่เดียวกัน ถ้าเด็กยังไม่สามารถที่จะเรียนรู้ได้ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ หรือผู้ใหญ่ จะต้องให้คำปรึกษา ชี้แนะ และช่วยกันในการที่จะคิดว่าปัญหาที่แท้จริงคืออะไร ถ้าสามารถฝึกเด็กและเยาวชนได้อย่างนี้อยู่เสมอ ต่อไปพวกเขาจะสามารถคิดได้เอง ว่าปัญหาของเขานั้นคืออะไร คือ การกำหนดว่าทุกข์นั้นคืออะไร หรือการกำหนดปัญหานั้นเอง

2. สมุทัย เป็นขั้นของการหาสาเหตุของปัญหา เป็นการ ฝึกให้เด็กและเยาวชน ได้คิด และด้วยตัวเองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นน่าจะมีสาเหตุจากอะไรได้บ้าง ? โดยพ่อแม่ หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง อาจจะช่วยคิด

เพิ่มเติม หรือช่วยเสริม เพื่อให้เขามีกำลังใจ และชี้ให้เห็นว่าวิธีคิดของเขานั้นทำได้ถูกต้องและเหมาะสม ทั้งยังเป็นการฝึกให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ว่าเมื่อเกิดปัญหาขึ้น ต้องมีสาเหตุของปัญหา การฝึกอย่างนี้อยู่เสมอ ๆ จะมีส่วนช่วยทำให้เด็กและเยาวชนไม่ปล่อยตัวเองไปตามระบบที่ไม่มีต้นสายปลายเหตุ ไม่ปล่อยให้เรื่องของความไม่เป็นจริงเข้ามาเป็น ต้นเหตุของปัญหา เช่น โทษผู้อื่น โทษเรื่องของโชคชะตา หรือโทษคนฟ้าอากาศ หรือเรื่องอะไรที่นอกเหนือความเป็นจริง

3. นิโรธ ขั้นกำหนดเป้าหมายของการแก้ปัญหา เป็นการชี้ให้เห็นว่า จากเหตุการณ์หรือปัญหาดังกล่าว เด็กและเยาวชนต้องการที่จะให้เกิดผลเช่นไร โดยที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง อาจมีส่วนช่วยในการคิด เพราะลำพังเด็ก ๆ อาจจะคิดไม่ได้ว่าแท้จริงแล้วพวกเขาต้องการอะไร? ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาคือการ ทะเลาะวิวาทกับเพื่อนคนหนึ่ง เมื่อคิดได้แล้วว่า สาเหตุคืออะไร? แล้วให้พิจารณากำหนดเป้าหมายว่าเขาต้องการอะไร? โดยที่เด็กและเยาวชนอาจจะบอกว่า เขาต้องการที่จะเลิกทะเลาะกับเพื่อน หรือเขาต้องการที่จะเลิกคบกับเพื่อนคนนี้ ในฐานะของผู้ใหญ่ ควรที่จะมีส่วนช่วยในการกระตุ้นให้เกิดความคิด ว่า อะไรคือสิ่งที่เขาต้องการ? ในรูปแบบที่เหมาะสม และเกิดประโยชน์มากที่สุดกับทุก ๆ ฝ่าย วิธีนี้จะเป็นการ ช่วยทำให้เด็กและเยาวชน มีความเข้าใจมากขึ้นว่าในการที่จะไปสู่สิ่งที่เขาต้องการนั้น ควรพิจารณาอย่างถ่องแท้ และรู้ว่าควรจะต้องทำสิ่งใดต่อไป

4. มรรค ขั้นแสวงหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาก็เช่นเดียวกับที่กล่าวมา คือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ใหญ่ จะให้เด็ก ๆ คิดก่อนว่าจะมีวิธีการแก้ปัญหายังไร? นอกจากวิธีดังกล่าวแล้วยังมีวิธีอื่น ๆ อีกหรือไม่? โดยสามารถชี้แนะให้เด็กและเยาวชนเห็นว่าการแก้ปัญหานั้นมีได้หลาย ๆ วิธี แต่ละวิธีก็มีข้อดีข้อเสียแตกต่างกัน แต่จะไม่เป็นการชักนำ หรือบอกให้ทำไปตรง ๆ เพราะโดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้ใหญ่มักจะบอกเด็กว่าให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้โดยไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้คิด ถ้าเป็นอย่างนี้เด็กและเยาวชนจะแก้ปัญหาคด้วยตัวเองไม่เป็น

หลักพื้นฐานอันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักอริยมรรค นี้ จะปลูกฝังให้เยาวชนได้เกิดการเรียนรู้ และนำไปสู่การแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ โดยที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้เป็นหลักการในการประพฤติ ปฏิบัติ ประกอบด้วย 8 ประการด้วยกัน คือ

- 1) สัมมาทิฐิ (ปัญญาเห็นชอบ) คือ การมีความเห็นเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงด้วยปัญญา
- 2) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) คือ การใช้ความคิดพิจารณา แต่ในทางที่ถูกต้องหรือความดีงาม
- 3) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) คือ การพูดสนทนาแต่ในสิ่งที่จริง สร้างสรรค์และดีงาม
- 4) สัมมากัมมันตะ (การงานชอบ) คือ การมีประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง
- 5) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) คือ การทำมาหากิน ประกอบอาชีพสุจริต

- 6) สัมมาวายามะ (เพียรชอบ) คือ ความอดสาหัส พยายาม มีความพากเพียรไปในทางที่ถูก
 - 7) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลื่อนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
 - 8) สัมมาสมาธิ (ตั้งใจมั่นชอบ) คือ การฝึกฝนจิตใจ ให้มีความตั้งใจมั่น แน่วแน่ในสิ่งที่ถูกต้อง
- จากความข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า หลักอริยมรรค 8 นี้ เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง โดยสามารถจัดเข้าในหลักไตรสิกขา หรือ สิกขา 3 ได้คือ

1) เจริญชอบ การงานชอบ และเลิภัยชัชอบ	จัดเข้าอยู่ใน	ศีล
2) พากเพียรชอบ ระลึกชอบ และตั้งใจมั่นชอบ	จัดเข้าอยู่ใน	สมาธิ
3) ปัญญาเห็นชอบ และดำริชอบ	จัดเข้าอยู่ใน	ปัญญา

ดังนั้น การฝึกฝนและพัฒนาตนนั้น ตามแนวทางพระพุทธศาสนาตามหลักอริยมรรค ที่จัดวางเป็นหลักเรียกว่า ไตรสิกขานี้ ถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการและให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีคุณภาพได้อย่างแท้จริง

การพัฒนาจิตลักษณะของเยาวชนผู้สืบทอดภาวะองค์รวมตามแนวพุทธศาสนา

การศึกษาเพื่อพัฒนา จิตลักษณะของ เด็กและเยาวชน โดยเฉพาะเยาวชนครอบครัวแตกแยก โดยกลุ่มเป้าหมายที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษา คือ เยาวชนครอบครัวที่เข้าสู่กระบวนการของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เขต 7 ซึ่งประกอบไปด้วย 9 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา และ อุตรดิตถ์ ซึ่งเด็กและเยาวชน เหล่านี้ จัดว่า เป็นหนึ่งในประเภทเด็กด้อยโอกาส ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ด้วยเหตุที่พวกเขาเหล่านี้ เป็นเด็ก ที่ประสบปัญหาต่างๆ หรือตกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากกว่าปกติทั่วไป และการได้รับโอกาสดังกล่าวจะไม่เหมือนกับเด็กคนอื่น ๆ จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัยและสามารถบรรลุถึงศักยภาพตามสมควรได้

บางครั้ง หลาย ๆ คนอาจมีทัศนคติต่อเด็กเหล่านี้ ว่าเป็นเด็กที่กระทำผิด เด็กที่มีปัญหา โดยมักจะสร้างปัญหาให้ตนเองและผู้อื่น ไม่ว่าสิ่งที่คุณและเยาวชน เหล่านี้ได้กระทำผิดพลาดไป จะด้วยเจตนาหรือไม่ก็ตาม จะรู้เท่าทันถึงเหตุการณ์ในสิ่งที่ได้กระทำลงไปหรือไม่ก็ตาม สิ่งที่คุณทุกคนในสังคมปฏิเสธไม่ได้ ควรที่ตระหนักและใส่ใจ คือ ปรากฏการณ์เหล่านี้ เกิดขึ้นมาจากหลาย ๆ อย่างด้วยกัน เช่น สาเหตุมาจากตัว เด็กและเยาวชนเอง สาเหตุจากผู้ครอบครัวยุติและอุปการะ สาเหตุมาจากสภาพแวดล้อมและสังคม สาเหตุจากนโยบาย และ

การจัดการต่าง ๆ ตลอดจน เรื่องของกฎหมายและความเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย เป็นต้น โดยต้องมีความจริงใจในการที่จะรับรู้ต่อสิ่งที่เกิดขึ้น และร่วมมือร่วมใจการที่จะแก้ปัญหาเหล่านั้น ๆ ซึ่ง เด็กและเยาวชนเหล่านี้ แม้ว่าจะเป็น “ก๊าวที่พลาด” จากบทเรียนในอดีต แต่เมื่อทุกคนพร้อมที่จะให้โอกาส และพัฒนาให้เยาวชนเหล่านี้มีคุณภาพ พหุวิทย์ที่ดี มีสุขภาวะที่สมบูรณ์ ตลอดในช่วงระยะเวลาที่อยู่ในกระบวนการฝึกอบรม และหลังจากที่ออกไปใช้ชีวิตภายนอกเหมือนกับเด็กทั่ว ๆ ไปได้อย่างเป็นปกติสุข

จากการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านจิตลักษณะของเยาวชนที่มาจากครอบครัวแตกแยกเหล่านี้พบว่า

1. ความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะกับพฤติกรรมสุขภาวะของเยาวชน เป็นดังนี้
 - 1) การกำกับตนเอง การมองโลกในแง่ดี พื้นฐานการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และการสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ สุขภาวะทางกาย
 - 2) การกำกับตนเอง การมองโลกในแง่ดี พื้นฐานการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เหตุผลเชิงจริยธรรม และการสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม สุขภาวะทางปัญญา และสุขภาวะองค์รวม
2. จิตลักษณะของเยาวชนที่สามารถเป็นตัวทำนายพฤติกรรมสุขภาวะของเยาวชนสรุปได้ดังนี้
 - 1) การกำกับตนเอง พื้นฐานการปฏิบัติทางพุทธ และการสนับสนุนทางครอบครัว สามารถทำนาย พฤติกรรมสุขภาวะทางกาย ได้
 - 2) การกำกับตนเอง พื้นฐานการปฏิบัติทางพุทธ สามารถทำนาย พฤติกรรมสุขภาวะทางจิต
 - 3) การกำกับตนเอง พื้นฐานการปฏิบัติทางพุทธ และการสนับสนุนทางครอบครัว สามารถทำนาย พฤติกรรมสุขภาวะทางสังคม ได้
 - 4) การกำกับตนเอง พื้นฐานการปฏิบัติทางพุทธ และการมองโลกในแง่ดี สามารถทำนาย พฤติกรรมสุขภาวะทางปัญญา ได้
 - 5) การกำกับตนเอง พื้นฐานการปฏิบัติทางพุทธ และการสนับสนุนทางครอบครัว สามารถทำนาย พฤติกรรมสุขภาวะองค์รวม ได้

สังเกตเห็นว่า จิตลักษณะของเยาวชนที่พึงประสงค์เหล่านี้ ได้แก่ การกำกับตนเอง และ พื้นฐานของปฏิบัติทางพุทธศาสนา เป็น 2 ด้านหลัก ที่จะสามารถทำนายพฤติกรรมสุขภาวะของเยาวชน ในทุก ๆ ด้านได้ ในขณะที่ถ้าเพิ่มให้มี การสนับสนุนทางครอบครัว ก็จะเพิ่มการทำนายพฤติกรรมสุขภาวะองค์รวมได้มากขึ้น ซึ่งจะได้ศึกษาวิเคราะห์เพื่อไปสู่แนวทางการพัฒนาได้ดังนี้

1. การกำกับตนเอง โดยมีปัจจัยอันเป็นสาเหตุ 3 ประการ ได้แก่ บุคคล สภาพแวดล้อม และ พฤติกรรม ซึ่งการจะพัฒนาในด้านนี้ โดย ใช้ทั้งหลักไตรสิกขาบูรณาการ (ศีล สมาธิ ปัญญา) เพื่อให้รู้จัก ควบคุมตนเอง ทั้งท่ายกาย วาจา ตลอดจนมีสติ ในการรู้จัก ยับยั้งชั่งใจ คิดก่อนพูด ก่อนทำ ทั้งยังสามารถ ใช้ ปัญญาในการไตร่ตรองตัดสินใจ และประเมินพฤติกรรมของตนเองได้ ในขณะที่เดียวกันต้องมี สภาพแวดล้อม หรือต้นแบบที่ดี ไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว ครูอาจารย์ เพื่อน หรือบุคคลรอบข้าง ต้องมีความเป็นกัลยาณมิตรใน การที่จะช่วย ในการดูแล ช่วยเหลือและให้คำปรึกษา ตลอดจนสนับสนุนส่งเสริมให้ เด็กและเยาวชน มี กระบวนการเรียนรู้ และสามารถ ที่จะกำกับตนเองได้

2. พื้นฐานการปฏิบัติทางพุทธศาสนา มีแนวทางในการปฏิบัติเบื้องต้นใน 3 ด้าน คือ ทาน ศีล และ ภาวนา ซึ่งหลักการพื้นฐานนี้ มีความสอดคล้องกันโดยตรงกับ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาโดยตรง แต่ที่ เรียกต่างกันไป เป็นเพราะ การเรียกกำหนดให้เหมาะสมกับแนวทางตามสภาพของผู้ปฏิบัติเท่านั้นเอง เพราะ การให้ทานนั้น ฆราวาสทั่วไป จะทำวัตถุทานกันเป็นส่วนใหญ่ เพราะทำง่าย เป็นพื้น ฐานทางใจให้ก้าว ไปสู่การรักษาศีล ทำสมาธิและสวดมนต์ภาวนา พัฒนาจนก่อให้เกิดเป็นปัญญาที่เห็นชอบ และรู้แจ้งได้ในที่สุด

3. การสนับสนุนทางครอบครัว โดยครอบครัวนั้น เป็นสถาบันหลักเริ่มต้นที่จะมีส่วนช่วยใน การ อบรม เลี้ยงดูขัดเกลา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ แนะนำ เด็กและเยาวชน ซึ่งบุคคลเหล่านี้ อาจประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ปู่ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง เป็นต้น จะต้องมีความเป็นกัลยาณมิตร เมื่อ ครอบครัวเข้มแข็ง จะสามารถสร้าง ภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนได้ สิ่งที่สะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจน คือ เด็กและเยาวชน ที่มาจากครอบครัว แดกแยกจำนวนไม่น้อย ขาดความอบอุ่น ขาดการดูแล เอาใจใส่ และต้องเผชิญกับปัญหาตามลำพัง และจำนวน ไม่น้อยที่ถูกส่งตัวมาเข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

เมื่อได้ศึกษาจิตลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว เพื่อให้การพัฒนาเยาวชนเป็นไปอย่างถูกทาง และมีประสิทธิภาพมากที่สุด จำเป็นต้องมีการ จำแนกปัจจัย และองค์ประกอบ ในแต่ละด้าน อันนำไปสู่การ กำหนดและวางกลยุทธ์ได้ชัดเจน โดยกลยุทธ์ในการพัฒนาต้องเป็นองค์รวมด้วยเช่นกัน จึงจะทำให้เกิดผลการ พัฒนาที่ครบถ้วนสมบูรณ์ทุกด้าน และก่อให้เกิดพฤติกรรมสุขภาวะองค์รวมได้

กลยุทธ์เชิงพุทธในการพัฒนาเยาวชนสู่สุขภาวะองค์รวม

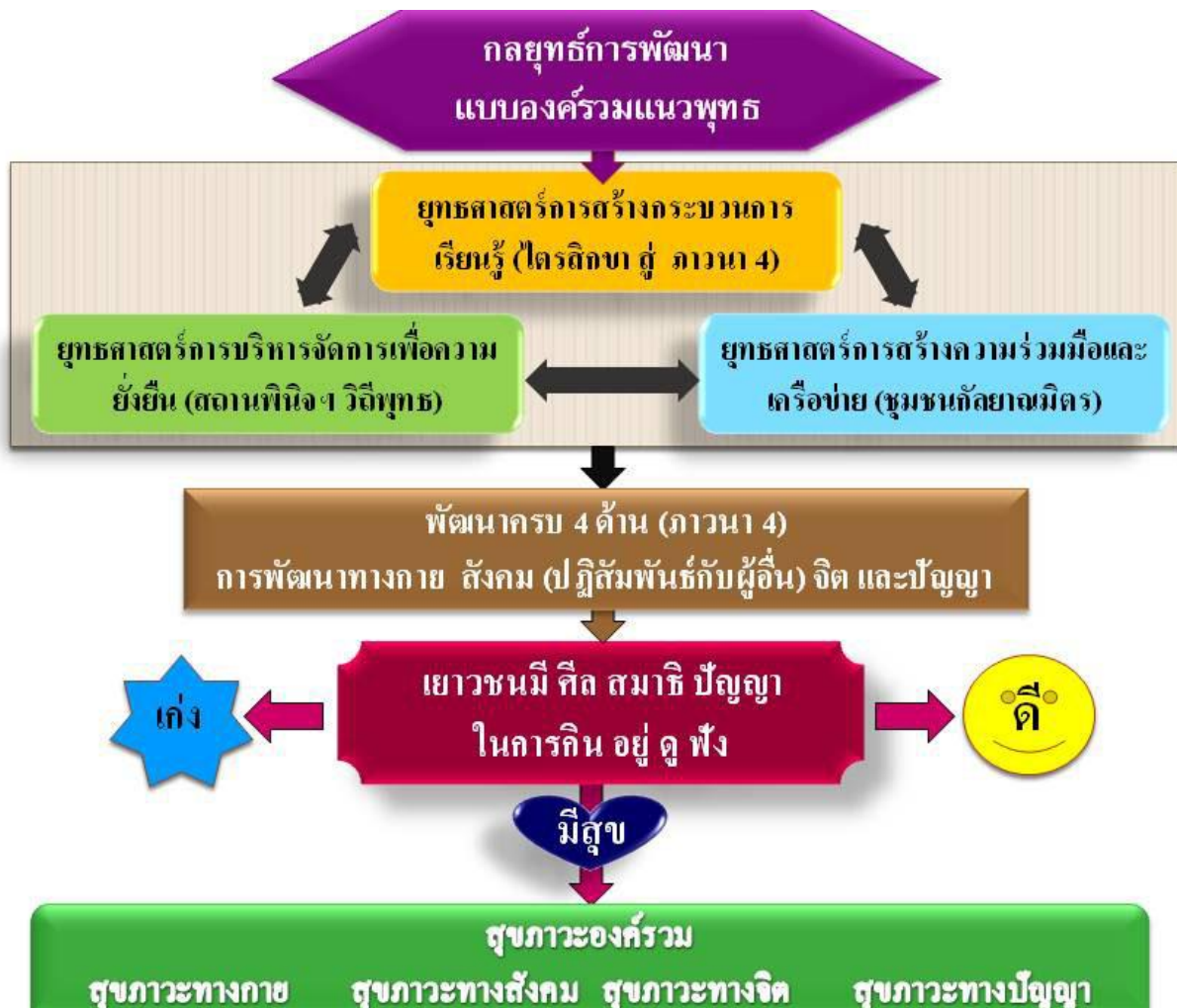
คณะผู้วิจัยได้ศึกษาและเสนอแนวคิดในการพัฒนาเยาวชนแนวพุทธ โดยใช้หลักไตรสิกขา อันประกอบไปด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา ประกอบกับการบูรณาการเพื่อพัฒนาจิตลักษณะของเยาวชน ให้เกิดเป็นการพัฒนาครอบคลุมในทุก ๆ มิติ ซึ่งกระบวนการพัฒนานี้มีหลักการพื้นฐานที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จนเกิดภายในของเยาวชนเอง
2. สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง
3. สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความเป็นกัลยาณมิตร โดยสร้างความร่วมมือกับทุกฝ่าย ทั้งครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และทุกภาคส่วน ซึ่งจะมีส่วนผลักดันในการสร้างความเข้มแข็งและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา
4. สนับสนุนให้มีการบริหารจัดการที่เป็นธรรม เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายสาธารณะ เพื่อปฏิบัติให้สำเร็จและบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่วางไว้อย่างยั่งยืน

จึงเป็นที่มาของการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาแบบองค์รวมแนวพุทธ เพื่อพัฒนาเยาวชน สู่สุขภาวะองค์รวม ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์ของการพัฒนาออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ยุทธศาสตร์การสร้างกระบวนการเรียนรู้ (จากไตรสิกขา สู่ภาวนา 4)
2. ยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือและเครือข่าย (ชุมชนกัลยาณมิตร)
3. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนตามแนวพุทธ

โดยยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ด้านนั้น จะต้องมีการขับเคลื่อนและปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน เพื่อก่อให้เกิดผลสำเร็จของการพัฒนาเยาวชนครบถ้วนทั้ง 4 ด้าน คือ การพัฒนาทางกาย , การพัฒนาทางจิตใจ , การพัฒนาทางสังคม และการพัฒนาทางปัญญา (ตามหลักภาวนา 4) ซึ่งถือว่าเป็นดัชนีชี้วัด และใช้ประเมินสัมฤทธิ์ผลของการพัฒนาได้ในทุก ๆ มิติ เมื่อเด็กและเยาวชนเป็นผู้มี ศีล สมาธิ ปัญญา ตามหลักไตรสิกขา (เก่ง ดี มีสุข) แล้ว ก็จะนำไปสู่พฤติกรรมเป้าหมายที่พึงประสงค์คือ สุขภาวะองค์รวมได้ในที่สุด (ดูภาพที่ 4.1)

ภาพที่ 4.1 แสดงกลยุทธ์การพัฒนาเยาวชนแบบองค์รวมแนวพุทธสู่สุขภาวะองค์รวม

1. ยุทธศาสตร์การสร้างกระบวนการเรียนรู้ (ไตรสิกขา คู่ ภาวนา 4)

เด็กและเยาวชนควรเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด เพราะเป็นรากฐานและอนาคตของสังคมไทยในทุกกระดับ เพื่อที่จะปลูกฝังให้เยาวชนมีการเรียนรู้ ฝึกฝนและพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา จนกระทั่งนำไปสู่ผลการพัฒนาครบทั้ง 4 ด้านตามยุทธศาสตร์ที่กำหนด มีหลักการและแนวทางการดำเนินการดังนี้

หลักการ

ไตรสิกขา เป็นองค์รวมแห่งระบบการศึกษาที่สมบูรณ์ โดยประกอบด้วยการศึกษา ทั้ง 3 ด้าน คือ

1. กระบวนการศึกษาด้านพฤติกรรม (ศีลสิกขา) โดยมุ่งฝึกฝน และอบรมให้เยาวชน

1) มีการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (กายภาวนา) ตั้งแต่สุข ลักษณะนิสัยในการดูแลรักษาร่างกาย ที่พักอาศัย ตลอดจนเครื่องนุ่งห่ม มีการอบรมเรื่องกิริยามารยาท ให้รู้จักการกินอยู่ ดู ฟัง ให้เป็น ฝึกนิสัยการพิจารณาให้รู้จักเลือกเสพสิ่งบริโภคน่าพอใจ 4 และสื่อข้อมูลต่าง ๆ ให้เกิดคุณประโยชน์ด้วยสติและปัญญา ให้รู้จักความพอดี พอประมาณ

2) มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม (ศีลภาวนา) มีการแบ่งปัน สงเคราะห์ช่วยเหลือกันและกัน จูงใจให้ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์อันเป็นวินัยภายนอก ด้วยความเข้าใจในเหตุผลต่างๆ จนนำไปสู่การปลูกฝังและเสริมสร้างความมีวินัยในตนเอง กำกับตนเองได้ มีวิถีชีวิตที่ปิดทางเสื่อมจากอบายมุขและสิ่งมอมเมาทั้งหลาย ทำให้ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น โดยมีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่จะนำไปสู่ความเจริญ

2. กระบวนการศึกษาด้านจิตใจ (จิตตสิกขา หรือ จิตตภาวนา) โดยมุ่งฝึกฝน และอบรมให้เยาวชน

1) ให้มี “สมรรถภาวะ” ที่ดี คือมีสติมีสมาธิ มีความตั้งมั่น เข้มแข็ง มุ่งมั่นทำดีด้วยใจ มีความกล้าหาญ อดทน ขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อ สามารถฟันฝ่าอุปสรรค ผ่านความยากลำบากต่าง ๆ จนสามารถพึ่งตนเองได้

2) ให้มี “คุณภาวะ” ที่ดี คือ มีความกตัญญูรู้คุณ มีจิตใจเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี มีน้ำใจ ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีความละเอียดถี่ถ้วน เมื่อทำผิด ก็สามารถยอมรับ ความผิดพลาดได้ และเกิดจิตที่เป็นบุญเป็นกุศลอย่างสม่ำเสมอ

3) ให้มี “สุขภาวะ” ที่ดี คือให้มีความสุข ความร่าเริงเบิกบาน มองโลกในแง่ดี มีกำลังใจ เกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ ในการร่วมกิจกรรมการทำงานต่าง ๆ

3. กระบวนการศึกษาด้านปัญญา (ปัญญาสิกขา หรือ ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งฝึกฝน และอบรมให้เยาวชน

1) ให้เกิดมีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และในหลักบาปบุญคุณโทษ

2) ให้มีทักษะและอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจให้ใฝ่รู้ โดยเทคนิคการตั้งคำถาม ให้หาคำตอบด้วยตนเอง ฝึกฝนให้ค้นคว้าจดบันทึก ให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง แล้วคิดวิเคราะห์ประมวลผล ตลอดจนฝึกให้สามารถนำเสนอถ่ายทอดได้ทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคลอยู่เสมอ ๆ และสร้างเงื่อนไขให้เกิดการนำไปปรับประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง

3) ให้มีทักษะชีวิต เท้าตันต่อสิ่งร้ายภายนอกและกิเลสภายในตน สามารถแก้ไขปัญหามีชีวิตได้ สามารถนำ หลักธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้

4) ให้มีฐานชีวิตที่ดี ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรม ให้เกิดปัญญาเข้าใจสัจธรรมในชีวิตได้ตามวุฒิภาวะของตน สามารถที่จะต่อยอดพัฒนาไปสู่การปฏิบัติธรรมให้เกิดความเจริญงอกงามในธรรมที่สูงยิ่งขึ้นไป

ความสัมพันธ์แบบต่อเนื่องของไตรสิกขา

ในกระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาในแต่ละขั้นตอน สามารถมองเห็นความสัมพันธ์แบบต่อเนื่อง และส่งผลสืบต่อกันไป คือ

เมื่อพัฒนาศีลจะก่อให้เกิด สมာธิ คือ เมื่อประพฤติดี มีความ สัมพันธังคฆม ได้ทำประโยชน์ อย่างน้อยดำเนินชีวิตโดยสุจริต มั่นใจในความบริสุทธิ์ของตน ไม่ต้องกลัวต่อการลงโทษ ไม่มีความระแวงต่อเสียงคำหยาหรือความรู้สึก การไม่ยอมรับของสังคม และไม่มีความฟุ้งซ่านวุ่นวายใจ เพราะความรู้สึกเดือดร้อนรังเกียจในความผิดของตนเอง จิตใจก็เิบอ้อม ชื่นบานเป็นสุข ปลอดโปร่ง สงบ และแน่วแน่ มุ่งไปกับสิ่งที่คิด คำที่พูดและงานที่ทำ

เมื่อพัฒนาสมาธิ จะก่อให้เกิด ปัญญา คือ ยิ่งจิตไม่ฟุ้งซ่าน สงบ อยู่กับตัว ไร้สิ่งขุ่นมัว สดใส มุ่งไปอย่างแน่วแน่เท่าใด การรับรู้ การคิดพิจารณาพิจารณา มอง เห็นและเข้าใจสิ่งต่างๆ ก็ยิ่งชัดเจน ตรงตามจริง แล่น คล่อง เป็นผลดีในทางปัญญามากขึ้นเท่านั้น

ดังนั้น ผลสัมฤทธิ์ของเยาวชนที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ และฝึกฝนตามหลักไตรสิกขา จะนำไปสู่การพัฒนาในแต่ละด้านดังนี้ (ดังภาพที่ 4.2)

- สิลสิกขา (ศีล)	นำไปสู่	การพัฒนาทางกาย และสังคม
(กายภาวนา,ศีลภาวนา)
- จิตตสิกขา (สมาธิ)	นำไปสู่	การพัฒนาทางจิตใจ (จิตตภาวนา)

- ปัญญาศึกษา (ปัญญา) นำไปสู่

การพัฒนาทางปัญญา (ปัญญาภาวนา)

ภาพที่ 4.2 แสดงกระบวนการของไตรสิกขานำไปสู่การพัฒนาครบทั้ง 4 ด้าน

กระบวนการศึกษาทั้ง 3 ด้านนี้ ต้องเกื้อกูลสัมพันธ์กัน กล่าวคือ การศึกษาทางด้านพฤติกรรมจะเป็นฐานให้เกิดความเจริญงอกงามทางจิตใจและปัญญา การศึกษาทางด้านจิตใจจะเป็นกำลังรักษาและสืบต่อพฤติกรรมที่ดีงามให้คงอยู่อย่างยั่งยืน และพร้อมที่จะพัฒนาไปสู่ปัญญา การศึกษาทางด้านปัญญายะย้อนกลับมากำกับเกื้อหนุน และพัฒนาพฤติกรรมและจิตใจให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปอีก

สำหรับหลักพัฒนาการอย่างเป็นองค์รวมตามหลักภาวนา 4 ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ก็เป็นหลักการเดียวกันกับหลักไตรสิกขานั้นเอง เพียงแต่แจกแจงขยายสี่สิกขาให้ละเอียดขึ้นเป็น กายภาวนาและศีลภาวนานั้นเอง ซึ่งผู้สอนหรืออบรม สามารถที่จะนำหลักภาวนา 4 นี้มาใช้เป็นกรอบของการประเมินผล เด็กและเยาวชนอย่างเป็นองค์รวมและเป็นรายบุคคลได้

วิธีการ

วิธีการในการนำหลักการของไตรสิกขามา เป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาอย่างเป็นองค์รวมรอบด้าน ทั้งด้านพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา เพื่อพัฒนาเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการของสถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน นั้น จำเป็นต้องมีขั้นตอนและกระบวนการ ที่เหมาะสม (ดูจากภาพที่ 4.3) คือ

ภาพที่ 4.3 แสดงขั้นตอนและกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของเยาวชนในสถานพินิจฯ

1. ประเมินจิตลักษณะของเยาวชน

ภารกิจหลักของสถานพินิจฯ ทุกแห่ง จะต้องทำเมื่อเยาวชนเข้าสู่กระบวนการของสถานพินิจฯ คือ ศึกษาและจัดทำประวัติของเด็กและเยาวชนทุกราย ทั้งการตรวจจิต โดยนักจิตวิทยา และทำการสืบเสาะข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวของเด็กและเยาวชน โดยนักสังคมสงเคราะห์ หรือพนักงานคุมประพฤติ

เพื่อนำมาพิจารณาเกี่ยวกับ การอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว, การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในกรณีที่ไม่ได้ปล่อยตัวชั่วคราว หรือ การหันเหคือออกจากกระบวนการยุติธรรม

จากการจำแนกลักษณะของเด็กและเยาวชนนี้ ทำให้ได้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับจิตลักษณะของเยาวชนเหล่านั้น รวมถึง สภาพของครอบครัว และการสนับสนุนทางสังคม แล้วรวบรวมทำเป็นบันทึกรายงาน ในกรณีที่เด็กและเยาวชนไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ต้องได้รับการควบคุมดูแลอยู่ที่สถานพินิจ ฯ หรือ เคลื่อนย้ายส่งต่อเพื่อเข้ารับการฝึกอบรมในระยะเริ่มต้น ที่สถานพินิจ ฯ แรกเริ่ม เพื่อที่จะได้พัฒนาอบรม เด็กและเยาวชนเหล่านั้น ในด้านต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง

โดยทั่วไป พบว่าการตรวจจิตของเยาวชนเหล่านี้ นักจิตวิทยาจะทำ การวัด ระดับสติปัญญา (IQ) วัดการรับรู้แบบการปรับตัว ตรวจบุคลิกภาพ เป็นต้น จึงสมควรที่จะ มุ่งเน้นเพื่อ ประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์ด้านสำคัญ ๆ ของเด็กและเยาวชน กลุ่มนี้ เช่น การกำกับตนเอง พื้นฐานการปฏิบัติทางพุทธศาสนา การมองโลกในแง่ดี และ การสนับสนุนทางครอบครัว อันจะส่งผลและนำไปสู่เป้าหมายของการมีพฤติกรรมสุขภาวะองค์รวมได้

2. สร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

เด็กและเยาวชน หลังจากที่เข้าสู่กระบวนการของสถานพินิจ ฯ แล้ว ก็จะอยู่ในความดูแลเป็นเบื้องต้น ในด้านของการจัดกิจกรรมการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนานิสัย ไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาและฝึกอาชีพ จัดฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ จัดกิจกรรมนันทนาการ แล ะจัดกิจกรรมด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น

ดังนั้น การสร้าง กระบวนการเรียนรู้บนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม ตามหลักไตรสิกขา เพื่อให้เกิดการบูรณาการให้ครบทุก ๆ มิติ และปลูกฝังให้ เด็กและเยาวชน เกิดการตระหนัก และเรียนรู้ได้ด้วยตัวเองจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน เช่น

1) บูรณาการหลักสูตรในการเรียน/อบรม

กระบวนการเรียนการสอน หรือการอบรมเยาวชน ต้องเน้น กระบวนการนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริงให้บรรลุผลเป็นขั้นตอน โดยครูอาจารย์ หรือผู้ฝึกสอน จะต้องดำเนินการให้เยาวชนได้พัฒนาขีดความสามารถของตนได้เต็มตามศักยภาพ มีความสมดุลทั้งร่างกาย ปัญญา จิตใจและสังคม

โดยแนวทางในการ ประยุกต์หลักไตรสิกขามาใช้ในการเรียนการสอน หรือการอบรมต่าง ๆ เน้นการจัดให้เยาวชนได้เรียนรู้ จะผ่านขั้นตอน 3 ขั้น คือ

ก. ขั้นศีล เป็นขั้นที่ฝึกให้เยาวชนการควบคุมพฤติกรรมทางร่างกายและวาจา

ข. ขั้นสมาธิ เป็นขั้นที่ฝึกให้เยาวชนมีจิตใจจดจ่อ หรือตั้งใจอย่างแน่วแน่งกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ค. ขั้นปัญญา เป็นขั้นที่ฝึกให้เยาวชน ใช้สมาธิในการทำสมาธิเข้าใจสิ่งที่เรียน จนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้นตรงตามที่เป็นจริง

โดยการฝึกอบรม สั่งสอน เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนนั้น จะต้องจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา และใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม กระตุ้นการเรียนรู้และเข้าใจได้ง่าย

แต่ในสถานพินิจ ฯ ระดับต้น ในภาคเหนือ เช่น แพร่ น่าน พะเยา แม่ฮ่องสอน ลำพูน และอุตรดิตถ์ เป็นสถานพินิจ ฯ มีหน้าที่ในการควบคุมดูแลเยาวชนในเบื้องต้นเท่านั้น เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องของสถานที่ และบุคลากร ดังนั้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าว จึงทำได้เพียงการ อบรม ปลุกฝัง และฟื้นฟูทางด้านจิตใจ และจัดกิจกรรมเสริม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสม ให้กับเยาวชน โดยบูรณาการให้เข้ากับหลักไตรสิกขา

เมื่อเยาวชน ที่ถูกส่งต่อไปยังสถานพินิจ ฯ ที่มีแรกรับ ในภาคเหนือ เช่น เชียงใหม่ เชียงราย หรือ ลำปาง จะรับหน้าที่ในการควบคุม ดูแล และอบรม เยาวชนต่อ ในระหว่างรอการตัดสินใจคดี จะมีช่วงเวลาหนึ่งในการที่จะได้รับการอบรมและพัฒนาพฤติกรรม ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาวชิรชีพ การอบรมทักษะชีวิต ที่สถานพินิจ ฯ แรกรับนั้น ๆ จะเป็นกำหนดขึ้นตามความเหมาะสม แม้ว่าจะเป็นระยะเวลา ที่ไม่นานนัก แต่สามารถที่จะประยุกต์ใช้และสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนตามหลักไตรสิกขาได้

คณะผู้วิจัย เสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการสร้างกระบวนการเรียนตามหลักไตรสิกขานี้ และสามารถนำไปใช้ได้กับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ที่ทำหน้าที่ฝึกอบรม เด็กและเยาวชน ที่ได้รับการพิจารณา ตัดสินให้เข้ารับการฝึกอบรมตามระยะเวลาที่กำหนด โดยบูรณาการให้เข้ากับหลักสูตรได้อย่างครบวงจร มากกว่า เพราะศูนย์ฝึกและอบรม ฯ จะมีการจัดการ ทั้งในด้านการศึกษายาสามัญ (ร่วมกับการศึกษานอกโรงเรียน) การฝึก ทักษะ วิชาชีพ และเรียนรู้วิชาช่างด้านต่า ง ๆ เพื่อให้ เด็กและเยาวชน มีความรู้และความสามารถติดตัวไปประกอบอาชีพในอนาคตได้ ในขณะที่เดียวกันก็ยังมี การฝึกอบรมพัฒนาด้านทักษะชีวิต และจิตใจ ให้กับเด็กและเยาวชน อีกด้วย ดังนั้น สภาพการจัดการศึกษา และหลักสูตรที่มีอยู่เอื้อต่อการที่จะจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เน้นการประยุกต์หลักไตรสิกขา ไปใช้กับทุก ๆ การเรียนรู้ และการฝึกอบรมได้

2) จัดกิจกรรม โครงการที่เอื้อต่อการเรียนรู้

กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ล้วนมีส่วนช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน การจัดกิจกรรม ประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมทั้งสถาน พินิจคุ้มครอง เด็กและ

เยาวชน ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้ง ศีล สมาธิ และปัญญา ให้กลายเป็น วัฒนธรรมของ การกิน นอน อยู่ ดู ฟัง และรู้จัก ด้วยสติสัมปชัญญะ โดยเน้นการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนิน ชีวิต ยกตัวอย่างกิจกรรม เช่น

ก. จัดกิจกรรมบริหารจัดการ และพัฒนา ปัญญา ประยุกต์เข้ากับ กิจกรรมการ ดำรงชีวิตประจำวัน เช่น การฝึกให้ เด็กและเยาวชน มีระเบียบวินัย (พัฒนาศีล) พิจารณา อาหารและรับประทานอาหารอย่างมีสติ (เพื่อให้กินอย่างมีปัญญา) มีกิจกรรมสวดมนต์ ไหว้พระ ก่อนเข้าเรียน และเลิกเรียนทุกวัน (ใกล้ชีวิตศาสนา) ฝึกจิตให้เป็นสมาธิในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในเวลาเรียน อ่านหนังสือ หรือทำงาน (พัฒนาสมาธิ) เป็นต้น

ข. จัดกิจกรรมปลูกฝังศรัทธาเชื่อมั่นในคุณธรรม และการทำความดี ในโอกาส สำคัญต่าง ๆ เช่น รับศีล ฟังธรรมะประจำสัปดาห์ หรือ วัน พระ (พัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา) จัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ทั้งในและนอกสถานที่ (พัฒนาสังคม) จัดอบรม ให้ความรู้ทั้งทางด้านวิชาการ และด้านคุณธรรม เพื่อสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้น เป็นต้น (พัฒนาสมาธิและปัญญา)

ค. จัดกิจกรรมให้เด็กและเยาวชน มีการกำหนดข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน โดย สร้างความ เข้าใจ และเปิดใจยอมรับ เหตุผล ตลอดจน ประโยชน์ที่มีต่อการอยู่ร่วมกัน (พัฒนาศีล วินัย ด้วยปัญญา) โดยมุ่งเน้นการสร้างสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ ส่งเสริมให้มีการรายงาน บันทึก กิจกรรมต่าง ๆ และยกย่องการปฏิบัติ เพื่อเป็นการ เน้นย้ำ และเสริมแรงในการทำความดี

และจากการศึกษา พบว่า สถานพินิจ ฯ และศูนย์ฝึกอบรม ฯ ได้มีการจัด กิจกรรมหรือ โครงการต่าง ๆ เหล่านี้ ในรูปแบบต่าง ๆ ตามแต่โอกาสและสถานการณ์ที่จะเอื้ออำนวย ดังนั้นเพื่อให้กิจกรรม และโครงการเหล่านี้มีส่วนช่วยให้เด็กและเยาวชนพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา อย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นวิถี ชีวิต จึง ควรกำหนดกรอบและแนวทางในการพัฒนาให้ชัดเจน แล้วจัดกิจกรรมให้ตรงตามแผนและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ตลอดจนมีการประเมินสัมฤทธิ์ผลของกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย

3) การจัดบรรยากาศในสถานพินิจ ฯ

สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เปรียบเสมือน บ้าน หรือ โรงเรียนอีกแห่ง หนึ่ง ที่เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ได้เข้ามาสู่กระบวนการฝึกอบรม บำบัด ชัดเกล้า ฟันฟูและพัฒนาให้เป็นคนดี ก่อน

กลับคืนสู่สังคมต่อไป ดังนั้นการส่งเสริมบรรยากาศของการ เรียนรู้และพัฒนาไตรสิกขา นอกจากบรรยากาศ ทางด้านกายภาพแล้ว ต้องให้ความสำคัญกับบรรยากาศทางด้านจิตใจด้วย โดยกิจกรรมที่ควรส่งเสริม เช่น

- ก. ส่งเสริมกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกของเด็กและเยาวชน ให้มีความรับผิดชอบ ในการดูแลรักษา พัฒนาอาคารสถานที่ ทั้งที่พักอาศัย อาคารเรียน ฝึกอบรม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ
- ข. ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้ เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้มแย้ม มีเมตตาต่อกัน ระหว่างครูอาจารย์กับเยาวชน ระหว่างครูอาจารย์ด้วยกัน ระหว่างเยาวชนด้วยกัน และครูอาจารย์กับ ผู้ปกครอง
- ค. ส่งเสริมบรรยากาศให้เด็กและเยาวชนมีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่ดี และใฝ่ สร้างสรรค์
- ง. ส่งเสริมบุคลากรและเยาวชนให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น โดยยกย่อง เชิดชู ผู้ทำความดีอยู่เป็นประจำ

4) สภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

การส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ เด็กและเยาวชน ได้ศึกษาและเรียนรู้สภาพแวดล้อม และชุมชนที่ตนได้อาศัยอยู่ ตระหนักเห็นถึงคุณค่า ของ แหล่งภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ รู้จักสิ่งที่มี ประโยชน์ ที่จะเป็แนวทางในการพัฒนาตนเองได้ จนก่อให้เกิดสำนึกที่ดีในสังคม

กิจกรรมที่ควรส่งเสริม หรือสนับสนุนให้เยาวชนได้มีโอกาสในการเรียนรู้ ชุมชน เช่น

- ก. นิมนต์พระสงฆ์ เชิญวิทยากร ตลอดจนผู้มีความรู้ มาอบรมสั่งสอน แนะนำ หรือถ่ายทอด ให้กับเด็กและเยาวชนอย่างสม่ำเสมอ
- ข. จัดให้เด็กและเยาวชนไปเรียนรู้ ปฏิบัติธรรม ทำกิจกรรมนอกสถานที่ เช่น วัด หรือ ศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้อยู่เป็นประจำ หรือเปิดโอกาสให้ได้มี โอกาสทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินการพัฒนา สร้างกระบวนการเรียนรู้ตาม ระบบไตรสิกขา นี้ จุดเน้นการ ดำเนินการพัฒนา คือ เด็กและเยาวชน ของสถาน พินิจ ฯ โดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะ

บูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมและนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาจิตให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิต ที่จะนำสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด

3. ประเมินสัมฤทธิ์ผลของการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ กาย, สังคม, จิตใจ และปัญญา

มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น ทั้งจากคะแนน การสังเกตพฤติกรรม การสอบถาม บันทึกของเด็กและเยาวชน รวมไปถึงแบบวัดทางจิตวิทยาต่าง ๆ ซึ่งครูอาจารย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ในสถานพินิจ ฯ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่รับผิดชอบ จะร่วมกัน ประเมินพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่ได้รับการฝึกอบรมแล้ว เป็นระยะ ๆ โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมทุกองค์ประกอบตามหลักท้าวนา 4 (กาย ศิล สมาธิ ปัญญา)

ซึ่งในสัมฤทธิ์ผลและเป้าหมายสุดท้ายนี้ สามารถ ใช้แบบวัดสุขภาวะ องค์รวมในการวัดผลเพื่อประเมินว่า เยาวชนมีพฤติกรรมพัฒนาตนเองไปสู่สุขภาวะองค์รวมได้อย่างครบถ้วน

2. ยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือและเครือข่าย (ชุมชนกัลยาณมิตร)

การพัฒนาเยาวชนนั้น นอกจากจะขึ้นกับกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน โดยได้สร้างยุทธศาสตร์พัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาแล้ว ในขณะเดียวกันจะต้องมีการสร้างความร่วมมือ อันจะก่อให้เกิดบรรยากาศความเป็นกัลยาณมิตรอย่างต่อเนื่อง ภายใต้สภาพแวดล้อมทางสังคมและกายภาพที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ ชุมชนกัลยาณมิตร ที่ใกล้ชิดโดยตรงกับ เด็กและเยาวชน คือ บุคคลที่สมควรส่งเสริมสนับสนุนให้เรียนรู้จนเกิดสัมมาทิฐิ และสามารถนำไปถ่ายทอดให้กันต่อ ๆ ไปได้

หลักการ

การสร้างความร่วมมือและเครือข่าย จนก่อให้เกิดกระบวนการประชาสังคม หรือ ชุมชนกัลยาณมิตร ด้วยการนำเอารูปแบบและแนวคิด การพัฒนาแบบ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) กล่าวคือ เป็นแนวคิดที่ มุ่งพยายามที่จะนำเอา องค์การ หรือสถาบันหลักในชุมชน หรือ ท้องถิ่นมาเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนา อันได้แก่ สถาบันที่สำคัญในชุมชน 3 สถาบันผนึกกำลังจัดตั้งเป็นองค์กรที่เรียกว่า “มนตรี -- บวร” เพื่อนำมารองรับ และดำเนินการด้านต่าง ๆ ตามยุทธศาสตร์ที่ตั้งไว้

ฉะนั้น คำว่า “บวร” จึงเป็นคำย่อ โดยการนำเอาพยัญชนะต้นของคำ ว่า บ้าน วัด โรงเรียน มาบัญญัติเป็นคำใหม่ ซึ่งมีองค์ประกอบต่อไปนี้

1. สถาบันครอบครัว (บ = บ้าน)

ประกอบไปด้วยสมาชิกในครอบครัว คือ พ่อ แม่ พี่น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย ตลอดจนญาติผู้ใหญ่ ในขณะที่วัยกันสามารถขยาย วงกว้างออกไปเป็น กลุ่มครอบครัว ชุมชน หรือละแวกบ้าน อันประกอบด้วยกลุ่มบุคคล เช่น ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อบต. ชมรม ตัวแทนอาสาสมัครต่าง ๆ เป็นต้น รวมทั้งระบบกลไกในการดูแลอื่น ๆ ที่ชุมชนนั้น ๆ เป็นผู้กำหนด

2. สถาบันศาสนา (ว = วัด)

ประกอบด้วย เจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และกลุ่มหรือชมรมทางศาสนา ผู้ทำหน้าที่สอน ฝึกอบรม หรือเผยแพร่หลักธรรม ซึ่งในความหมายในเชิงกว้าง อาจจะหมายรวมถึงองค์กรหรือ สถาบันทางศาสนาต่าง ๆ ในชุมชนนั้น ๆ ด้วย

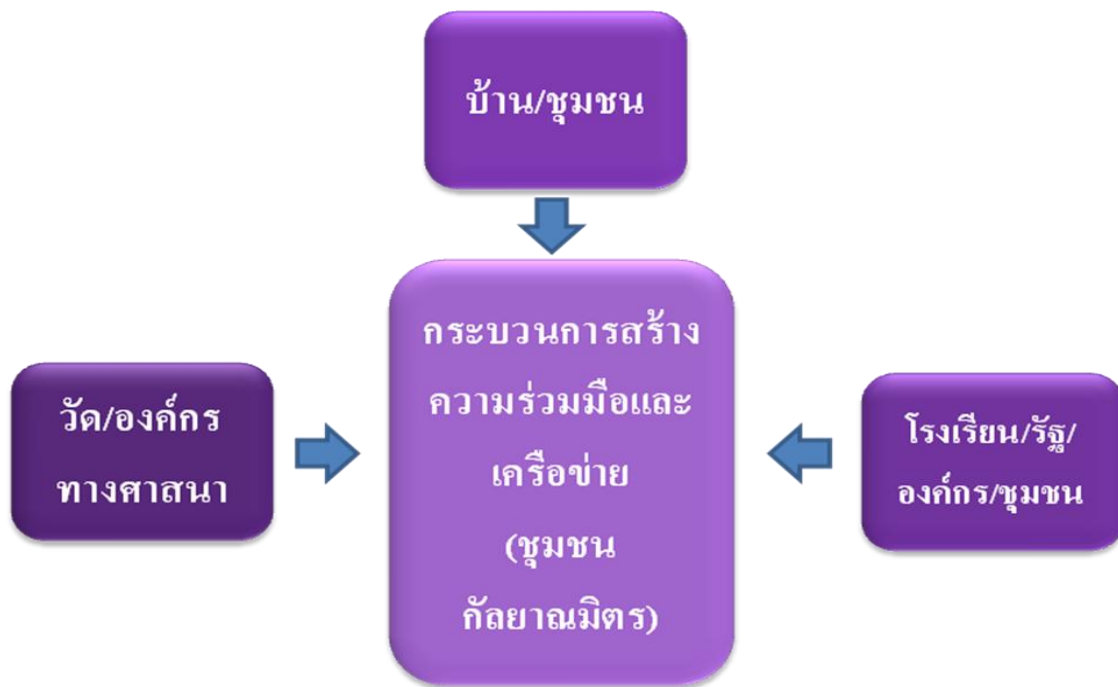
3. สถาบันการศึกษา (ร = โรงเรียน)

ประกอบ ด้วย ผู้บริหาร คณะครูอาจารย์ นักวิชาการ และบุคลากรทางการศึกษา อื่นๆ ทั้งในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และองค์กรทางการศึกษาอื่น ๆ ด้วย (ดังภาพที่ 4.4)

หลักพื้นฐานตามแนวพุทธที่จะพัฒนาให้เกิดความเป็นกัลยาณมิตร

ตามหลักพุทธธรรม ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นกัลยาณมิตร คือ ทำให้เด็กและเยาวชน ที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ ประกอบด้วยลักษณะ 7 ประการ ดังนี้

1. เข้าถึงจิตใจ ของเด็กและเยาวชน สร้างความรู้สึกสนิทสนม เป็นกันเอง เปิดโอกาส ให้เด็กอยากเข้าไปปรึกษาได้ถาม
2. มีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย
3. มีความรู้จริง และเป็นผู้ฝึกฝน ใฝ่หาความรู้เพื่อนำมา ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่อง และเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดสำนึกที่ดี ในยาม ที่ระลึกถึง ก็ด้วยความซาบซึ้ง มั่นใจ และภาคภูมิใจ
4. เป็นผู้รักจัก พุด รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร , อย่างไร รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ และ คอยให้คำแนะนำว่ากล่าว ตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดีในยามที่เด็กและเยาวชนมีปัญหา

ภาพที่ 4.4 แสดงกระบวนการสร้างความร่วมมือและเครือข่ายตามหลัก (บ.ว.ร.)

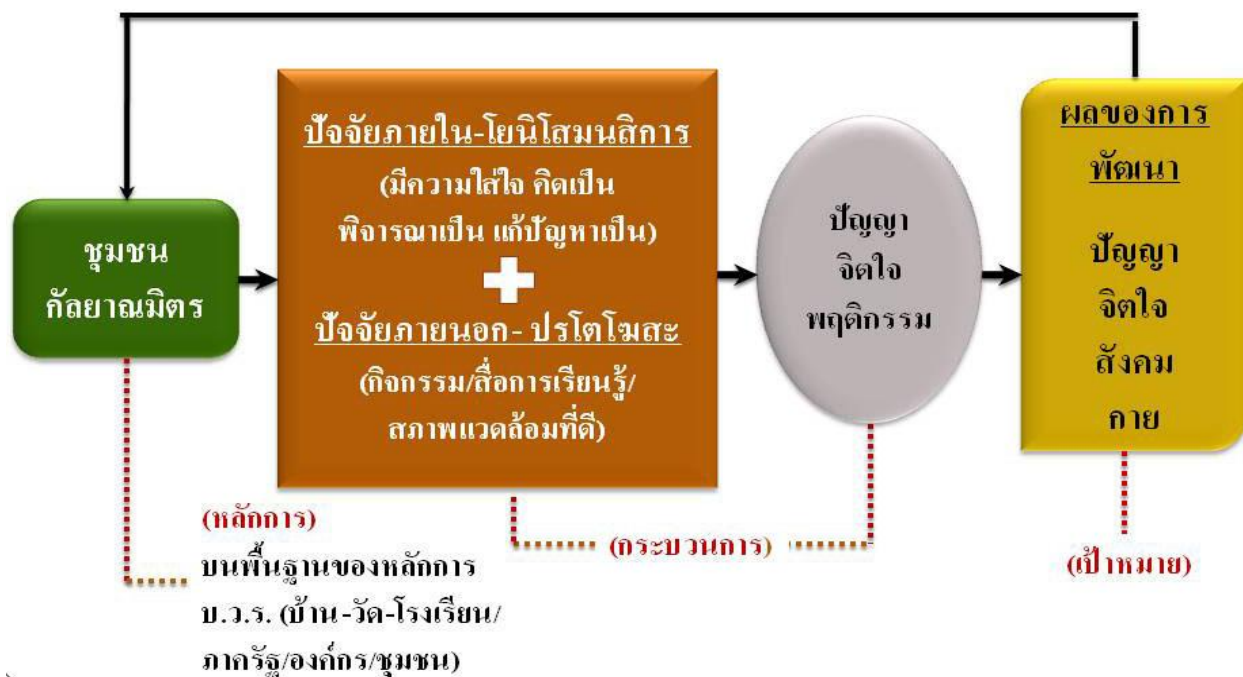
5. พร้อมทั้งรับฟังคำปรึกษาซักถามแม้จักจิก ตลอดจนคำล่วงเกินและคำดักเตือน วิวาทษ์วิจารณ์ต่าง ๆ สามารถอดทน และพร้อมที่จะรับฟังได้ โดยไม่เบื้อหน่าย ไม่เสียอารมณ์
6. สามารถกล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้งซับซ้อนให้เข้าใจได้ และสอนให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปได้
7. ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสียหรือเรื่องเหลวไหลไม่สมควร และเมื่อพิจารณาเห็นว่า เด็กและเยาวชนจะประพฤติตนไปในทางที่เสียหาย หรือได้รับความเดือดร้อน ก็พร้อมที่จะชี้แนะ และชักนำมาสู่ทางที่ถูกต้องได้

เมื่อทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกัน จำเป็นที่จะต้องตระหนักและเรียนรู้ที่จะสร้างความเป็นกัลยาณมิตร ให้เกิดขึ้นก่อน ทั้งในระดับบุคคล ระดับชุมชนและองค์กร และขยายผลออกไปเป็นวงกว้าง ดังนั้น การสร้างเครือข่ายและชุมชนกัลยาณมิตรนี้ เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในการประสานกันทำงาน ระหว่าง สถาบันหลักในชุมชน เพื่อมาเป็นกลไกในการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการพัฒนา มีทัศนคติที่ดีและมีความจริงใจที่จะตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน

เมื่อ บวร หรือ บ้าน วัด โรงเรียน สามประสาน มาร่วมมือกันสร้างนิสัยที่ดีให้เยาวชนและคนในชุมชนได้ เยาวชนนั้นก็กลับมาพัฒนาชุมชนของตน กลายเป็นวงจรคุณธรรมที่จะขยายวงกว้างจากหนึ่งชุมชนสู่สองชุมชนและหลายร้อยชุมชน จนกลายเป็นสังคมใหญ่ที่เข้มแข็ง

วิธีการ

ปัจจัยเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดคือ **การมีชุมชนกัลยาณมิตร** โดยต้องมีการ สร้างความร่วมมือและเครือข่าย (ตามหลัก บ.ว.ร.) มีความจริงใจในการที่จะแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยความเป็นกัลยาณมิตรนี้ จะร่วมสร้างและส่งเสริมปัจจัยภายนอก จนนำไปสู่การผลักดันให้เกิดปัจจัยภายใน น้อมนำเด็กและเยาวชน ให้เกิดความสนใจ ใส่ใจคิดพิจารณาอันจะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา และการ เรียนรู้นี้จะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต ศึกษาและพัฒนาไปซ้ำแล้วซ้ำเล่า เมื่อเยาวชนได้รับการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมรอบด้าน ตามหลักท้าวนา 4 แล้ว ก็จะสามารถย้อนกลับไปเป็นกัลยาณมิตรให้กับตนเองและผู้อื่นต่อไปได้ด้วย ไม่ว่าในขณะที่ยังอยู่ในสถานพินิจ ฯ เด็กและเยาวชนเหล่านี้สามารถแนะนำในสิ่งดีงาม มีความปรารถนาดี ต่อกันและกัน (เช่น เพื่อนเตือนเพื่อน) หรือ เมื่อออกไปสู่สังคมภายนอกแล้ว (คืนคนดีสู่สังคม) ก็จะดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขและมีคุณภาพ มีความเป็นกัลยาณมิตรในชุมชน สังคมต่อไปได้ (ดังภาพที่ 4.5)

ภาพที่ 4.5 แสดงกระบวนการพัฒนาที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนกัลยาณมิตร กับ กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน

จากแผนภาพดังกล่าว การเชื่อมโยงระหว่างการสร้างเครือข่ายชุมชนกัลยาณมิตร กับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา มีแนวทางในการพัฒนาเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ส่งเสริมและ พัฒนาความเป็น กัลยาณมิตร (พ่อแม่ผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ พระภิกษุสงฆ์ บุคคลทั่วไป) ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยให้มีทัศนคติที่ดีตรงกัน มีความร่วมมือที่ดีต่อกัน ในการที่จะช่วย บำบัด แก้ไข พื้นฟู พัฒนา เด็กและเยาวชน กลุ่มนี้ อย่างจริงจัง ตลอดจน เพิ่มโอกาส และพื้นที่ของ การเข้าถึง กัลยาณมิตร แก่เด็กและเยาวชนด้วย

2. ฝึกฝนอบรมพัฒนา ความรู้ เพิ่มศักยภาพ ทักษะและวิธีการ ต่าง ๆ เพื่อสร้างกระบวนการ ในการ พัฒนาเด็กและเยาวชน อย่างมีประสิทธิภาพ ให้แก่กัลยาณมิตร โดยเฉพาะกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง , ครู-อาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากรผู้มีหน้าที่โดยตรง เพื่อสร้างการสนับสนุนทางครอบครัวและสังคม ที่เข้มแข็ง อัน เป็นปัจจัยภายนอกที่จะผลักดันให้เกิดการพัฒนาตามกระบวนการไตรสิกขาได้ง่ายขึ้น

3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้สื่อการเรียนรู้ นวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อนำไปใช้ให้เกิด ประโยชน์ในการ สอน หรือฝึกอบรม ตลอดจน มีกิจกรรมการเรี ยนเสริมหลักสูตร รู้ที่น่าสนใจและมี ประสิทธิภาพอย่างหลากหลาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ตามความถนัดความชอบ รวมไปถึง จัดโครงการต่าง ๆ ที่มุ่งพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

4. เน้นให้เด็กและเยาวชนเกิดทักษะการเรียนรู้ที่ดี เช่น ทักษะการสังเกต รู้จักคิดวิเคราะห์ ตั้งคำถาม แสวงหาคำตอบ อันนำไปสู่กระบวนการพัฒนาปัญญา อย่างสม่ำเสมอ เพื่อปลูกฝังให้กลายเป็นอุปนิสัย ในการ ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ ใฝ่ดี และใฝ่สร้างสรรค์

5. สร้างค่านิยม และส่งเสริมให้เยาวชนพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นกัลยาณมิตรให้กับตนเองและ ผู้อื่น โดยการสร้างแบบอย่างที่ดี สร้างบรรยากาศที่สนับสนุน และให้การยกย่อง ชมเชยผู้กระทำได้

6. ส่งเสริมกิจวัตร การใช้ ชีวิต กิจกรรม และการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นของ เด็กและเยาวชน ที่ ก่อให้เกิดการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมรอบด้านตามหลักไตรสิกขา {ทั้งพฤติกรรม(ศีล), จิตใจ(สมาธิ) และ ปัญญา}

7. สร้างความร่วมมือและเครือข่ายชุมชนกัลยาณมิตร และขยายวงกว้างออกไป เพื่อเสริมสร้าง ความเข้มแข็งและยั่งยืน

ปัจจุบันการดำเนินงานของสถานพินิจ ฯ หลายแห่ง พบว่า จากแผนยุทธศาสตร์ของกรมพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้มีการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างความร่วมมือกับชุมชน องค์กร หรือหน่วยงานอื่น ๆ อยู่เป็นประจำ เช่น มีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นมาเป็นคณะกรรมการสงเคราะห์

ประจำสถานพินิจ ฯ , มีบุคคลภายนอกร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจสอบการปฏิบัติต่อ เด็กและเยาวชน , สนับสนุนให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบำบัดแก้ไข ฟื้นฟู , และยังมีเปิดโอกาสให้มีการศึกษาคุณา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างบุคคลภายนอกกับเด็กและเยาวชนในสถานพินิจ ฯ

ในขณะเดียวกันก็ยังมีการจัดกิจกรรมในการที่จะเสริมสร้างความเข้ม ้มแข็ง ให้กับสถาบัน ครอบครัว เช่น โครงการครอบครัวบำบัด หรือ การเปิดให้มีการเยี่ยมเด็กและเยาวชนทางไกล, การประชุมกลุ่ม ครอบครัวและชุมชน ตลอดจนกิจกรรมและ โครงการต่างๆ ที่จัดขึ้นโดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงาน หน หลายๆ ฝ่าย ล้วนมีส่วนช่วยในการฟื้นฟู แก้ไข และพัฒนาเด็กทั้งสิ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการแก้ไข ปัญหาเหล่านี้ ต้องเกิดจากความร่วมมือกัน จะปล่อยให้เป็นการของใครฝ่ายเดียวไม่ได้ โดยเฉพาะ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ในสถาบันครอบครัว และชุมชน ถือว่าเป็นแกนหลักสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยแท้จริง

ดังนั้น ในการดำเนินโครงการส่งเสริมให้ครอบครัว ชุมชน มีส่วนร่วมในการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู เด็กและเยาวชน ของสถานพินิจ ฯ นั้น เป็นแผนการดำเนินการที่ดี ที่ได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง โดยควรที่จะ มุ่งเน้นในการสร้างบรรยากาศ และความร่วมมือกัน บนพื้นฐานของความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน จนพัฒนา กลายเป็นเครือข่ายชุมชนกัลยาณมิตรที่เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

3. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนตามแนวพุทธ

ในการดำเนินการตามแผนหรือยุทธศาสตร์ใด ๆ ก็ตาม จำเป็นที่จะต้องมีการบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอน ตั้งแต่ การเตรียมการ การดำเนินการ การ ให้การสนับสนุน การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการประเมินผลการทำงาน ดังนั้นเพื่อให้มี การขับเคลื่อนไปอย่าง มีประสิทธิภาพ จึงเสนอให้มีการบริหารจัดการ โดยประยุกต์เข้ากับหลักพุทธธรรม สอดคล้องไปพร้อม ๆ กับยุทธศาสตร์ 2 ด้านที่กล่าวมาแล้วเป็น

หลักการ

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวงจร PDCA ซึ่งเป็นแนวคิดของการพัฒนาคุณภาพงาน คิดค้นขึ้นโดยชีวฮาร์ท (Walter A. Shewhart) มาจากคำภาษาอังกฤษ 4 คำ ได้แก่ Plan (วางแผน) Do (ปฏิบัติ) Check (ตรวจสอบ) Act (ดำเนินการให้เหมาะสม) ได้มีการเผยแพร่อย่าง กว้างขวาง ราวทศวรรษที่ 1950 โดย เดมมิง (W.Edwards Deming) หลายคนจึงเรียกววงจรนี้ว่า “วงจร Deming”

วงจร Deming นี้ ได้มีการพัฒนาปรับปรุงเรื่อยมา และถูกดัดแปลงให้เข้ากับหลักของ การบริหารจัดการ ประกอบด้วย

1. ขั้นตอนการวางแผน (PLAN)

ครอบคลุมถึงการกำหนดกรอบหัวข้อที่ต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซึ่งรวมถึง การพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ฯลฯ

2. ขั้นตอนการปฏิบัติ (DO)

การลงมือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามทาง เลือกที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนการวางแผน ในขั้นนี้ต้องตรวจสอบระหว่างการปฏิบัติด้วยว่าได้ดำเนินไปในทิศทางที่ตั้งใจหรือไม่

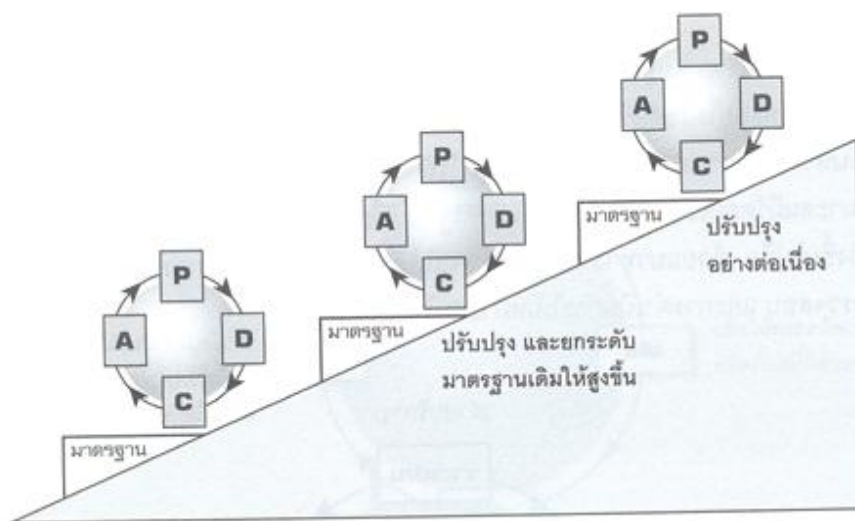
3. ขั้นตอนการตรวจสอบ (CHECK)

การตรวจสอบทำให้เราทราบว่า การปฏิบัติในขั้น ที่สอง สามารถบรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่

4. ขั้นตอนการดำเนินงานให้เหมาะสม (ACT)

การดำเนินงานให้เหมาะสมจะพิจารณาผลที่ได้จากการตรวจสอบ ว่า ผลที่เกิดขึ้น เป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ และควรจะดำเนินการอย่างไรต่อไป

ปัจจุบันนี้ วงจร PDCA ถูกนำมาปรับใช้ในหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนใน ประเทศไทยหลาย ๆ แห่ง เพื่อการปรับปรุงคุณภาพของงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้มาตรฐานของการทำงานสูง ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ซึ่งจะทำให้การทำงานมีการพัฒนาอย่างไม่สิ้นสุด (ดังภาพที่ 4.6)

ภาพที่ 4.6 แสดงวงจร PDCA กับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (ชนิกานต์ เขียรสูตร, 2551)

กระบวนการบริหารจัดการแบบวงจร PDCA ดังกล่าว สามารถนำมาประยุกต์เข้า กับ หลักการบริหาร งานสู่ความสำเร็จแนวพุทธ (Principle of Achievement) หรือ หลักอิทธิบาท 4 โดยมีแนวคิด พื้นฐานดังนี้

1. หลักฉันทะ

ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ มองเห็นคุณค่า ของงานนั้น และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดี ยิ่ง ๆ ขึ้นไป (หลักฉันทะนี้ ถือว่าเป็นคุณธรรมข้อแรก ที่จะ ช่วยให้เกิดคุณธรรมข้อต่อ ๆ ไป)

2. หลักวิริยะ

ความเพียร คือ ขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วย ความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอา ธุระไม่ทอดทิ้ง (หลักวิริยะขึ้นอยู่กัฉันทะ ถ้ามีฉันทะน้อยวิริยะก็น้อย ถ้ามีฉันทะมากวิริยะก็มี มากตาม เพราะฉะนั้นการจะขยันหมั่นเพียรทำงานให้สำเร็จจึงต้องสร้างฉันทะให้มาก)

3. หลักจิตตะ

ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความเอาใจใส่ ฝักใฝ่ในงานนั้น อยู่เสมอ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน เลื่อนลอยไป (หลักจิตตะหรือความเอาใจใสนี้จะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ ฉันทะและวิริยะ ถ้ามีความพอใจมาก ความขยันมาก ความเอาใจใสมากตามเป็นการมุ่งตรงต่อ ความสำเร็จอย่างรวดเร็ว)

4. หลักวิมังสา

ความไตร่ตรอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผล และตรวจสอบ ข้อบกพร่องในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผนวัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขและปรับปรุง เป็นต้น (วิมังสาเป็นผล ของจิตตะ คือ เมื่อตรวจสอบแล้วเห็นว่า การทำงานบกพร่องหรือผิดวัตถุประสงค์ก็จัดการแก้ไขความ บกพร่อง และทำงานให้ตรงตามวัตถุประสงค์ หรือใช้สำหรับการวางแผนงานครั้งต่อ ๆ ไป)

วิธีการ

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นองค์กรหลักในการพิทักษ์คุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน ผู้เยาว์ และครอบครัวในกระบวนการยุติธรรม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาค ส่วนอย่างเสมอภาคและทั่วถึง ภายใต้อุดมการณ์ “พินิจด้วยหลัก พิทักษ์ด้วยใจ ” ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อดำเนิน โครงการต่าง ๆ ในการเพื่อพัฒนาเยาวชน และเพื่อให้แผนยุทธศาสตร์นี้ ได้ประยุกต์ใช้และอยู่ก ายใต้การ

ดำเนินงานพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ และควบคู่ไปกับ ยุทธศาสตร์ทั้ง 2 ด้านคือ ยุทธศาสตร์การสร้างกระบวนการเรียนรู้ (จากไตรสิกขาสู่ ภาวนา 4) และยุทธศาสตร์ การสร้างความร่วมมือและเครือข่าย (ชุมชนกัลยาณมิตร) ดังนั้น คณะผู้วิจัย จึงเสนอแนวทางในการ การบริหารงานตามโครงการของสถานพินิจเด็กและเยาวชน รวมไปถึง ศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน ในกรมพินิจและ กู้มครองเด็กและเยาวชน ตามแนวพุทธธรรม โดยภาพรวม เพื่อให้ยึดหลักการพัฒนา เด็กและเยาวชน ดังกล่าว ข้างต้นทุกขั้นตอน (ดังภาพที่ 4.7)

ภาพที่ 4.7 แสดงการบูรณาการการบริหารจัดการตามแนวพุทธเข้ากับยุทธศาสตร์ของสถานพินิจ ฯ

แนวการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนการบริหารจัดการของสถานพินิจ ฯ ตามแนวพุทธสังเขปมีดังนี้

1. การวางแผน (PLAN) เป็นกระบวนการแรกเริ่ม ที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ เช่น การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผน การดำเนินงานต่าง ๆ ที่ชัดเจนทั้งระยะยาว และแผนปฏิบัติการประจำปี โดยผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกันจะเป็นหลักประกัน ในการดำเนินการพัฒนา ได้ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งในส่วนนี้ กรมพินิจและคุ้มครอง เด็กและเยาวชน ได้มีการจัดทำอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นปรัชญา การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์หลักอันเป็นกลยุทธ์การทำงานอย่างมีทิศทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน รวมทั้งพัฒนารูปแบบวิธีการทำงานให้หลากหลายและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยการ

1) เปลี่ยนภาระให้เป็นพลัง ด้วยการคิดค้นและนำมาตรการการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน กระทำผิดที่เหมาะสมและหลากหลายมาใช้ในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน ให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข ปัญหา รวมทั้งผลักดันให้พ้นจากระบบเร็วกว่ากำหนด ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้ นับเป็นการคืนคนดีสู่สังคม

2) รวมพลังในการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้ได้ผลอย่างยั่งยืน ด้วยการทำงานในลักษณะองค์รวมและบูรณาการระหว่างภาครัฐ เอกชน ประชาชน เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวและชุมชนโดยเปิดโอกาสให้เข้ามามีบทบาทในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน ที่ติดยาเสพติดหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพื่อการเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน

3) เสริมสร้างสมรรถภาพในการบริหารองค์กรด้วยระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ด้วยการมุ่งมั่นปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ มีเป้าหมายในการดำเนินงานและยึดถือประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ (ยุทธศาสตร์ระดับกรมพินิจและคุ้มครอง เด็กและเยาวชน , 2541-2551, น.4)

จะเห็นได้ว่าจากแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว มีแนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชน การสร้างความร่วมมือกับชุมชน และการบริหารจัดการอย่างมีเป้าหมายอยู่แล้ว โดยบูรณาการและ

ตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานของหลักฉันทะ

ในการวางแผนงาน เพื่อกำหนดกรอบและแนวทางในการปฏิบัติงานนั้น ส่วนสำคัญคือการวางแผนอย่างมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การหาข้อที่ปรึกษา แหล่งศึกษา เรียนรู้ และเอกสารข้อมูลต่าง ๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาตามแนวพุทธนี้ ไม่ว่าจะเป็น คณะกรรมการ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการ ผู้ปกครอง และชุมชน ให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น มีความมุ่งมั่นและตั้งใจจริง มองเห็นคุณค่าของสิ่งที่จะได้ทำ ให้เกิดศรัทธาและฉันทะในการที่จะร่วมมือกันพัฒนาเด็กและเยาวชน ด้วยปัญญาอย่างจริงจัง รู้และเข้าใจทิศทางอย่างเป็นระบบและวางแผนปฏิบัติการอย่างชัดเจน

สำหรับวิธีการเตรียม การวางแผน และสร้างความร่วมมือกับ ผู้เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลายตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจง การสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธที่ หลากหลาย การร่วมกันศึกษาดูงาน หรือการประชุมเชิงปฏิบัติการในการกำหนด และเสนอร่วมจัดทำ แผนพัฒนาร่วมกัน เป็นต้น เมื่อสร้างฉันทามติจนเกิดความร่วมมือในการพัฒนาร่วมกันนี้ ความสำเร็จในการ พัฒนาคาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก

2. การปฏิบัติตามแผน (DO) เป็นการดำเนินการตามแผนการดำเนินการต่าง ๆ ของ การพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะนำสู่ การเป็นปัจจัยในการพัฒนาเด็กและเยาวชนแนวพุทธตามหลักไตรสิกขา

สภาพและองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดขึ้น มีตัวอย่าง เช่น

1) การบูรณาการหลักสูตรด้วยหลักไตรสิกขา โดยบูรณาการหลักธรรมทั้งใน ส่วนที่เป็นความรู้ ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม และการฝึกปฏิบัติ โดยสอดแทรกเข้าไป ในทุก ๆ หลักสูตร การ เรียนการสอนหรือการอบรมต่าง ๆ

2) การ จัด กิจกรรม และโครงการต่าง ๆ ที่สถานพินิจฯ ต้องคิดแล ะ กำหนดให้เหมาะสมกับ เด็กและเยาวชน ของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็น กิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือประจำโอกาสต่าง ๆ และกิจกรรม ที่สัมพันธ์กับ วิถีชีวิตของเด็กและเยา ชนเอง

3) การจัดสภาพกายภาพของสถานพินิจ ที่หมายครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษาซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการ จัด ให้เหมาะสม และมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด

4) การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดี โดยผ่านการเตรียมการมอบหมายการ รับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริมหรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้น อย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยก ย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

ตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานของหลักวิริยะ

มีการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้อย่างมีระบบ และพยายามทำให้ได้สำเร็จบรรลุเป้าหมายในทุก ๆ โครงการและทุก ๆ กิจกรรมอย่างตั้งใจและเต็มความสามารถ และดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนเสร็จสิ้น แม้จะพบกับอุปสรรค หรือเผชิญปัญหาก็ไม่ย่อท้อ และต้องไตร่ตรองและแก้ปัญหานั้น ๆ ด้วยสติปัญญาอย่างรอบคอบ

3. การตรวจสอบ ประเมินเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง (CHECK) การประเมินการทำงานอย่างต่อเนื่อง เป็นหลักสำคัญที่เป็นปัจจัยให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการประเมินผล และการตรวจสอบที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่ดูแลและรับผิดชอบ หรือต้องงานและกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติลงไป วิธีการสำคัญของขั้นตอนนี้ เช่น มีการนิเทศติดตามที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะต่อผู้ปฏิบัติการ ทั้งยังพร้อมที่จะมีการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ในการที่จะช่วยให้ดำเนินการเป็นไปได้อย่างราบรื่น มีการประเมินผลตามตัวชี้วัดสัมฤทธิ์ผลที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้ระบบการประกันคุณภาพที่มีมาตรฐาน มีการรวบรวมข้อมูลและการประเมิน ผลระหว่างดำเนินการ อันจะเป็นฐานของการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องต่อไป

ตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานของหลักจิตตะ

มีความเอาใจใส่กับงานอย่างสม่ำเสมอ มีจิตใจแน่วแน่ โดยระหว่างการปฏิบัติงานอยู่นั้น ควรต้องมีการประเมินอยู่ตลอดเวลา ว่าได้ดำเนินไปในทิศทางที่ตั้งใจหรือไม่ พร้อมกับแจ้งหรือรายงานให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบด้วย ไม่ควรปล่อยให้อะไรผ่านไปจนเกินไป หรือรอผลงาน ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะได้มั่นใจว่ากิจกรรมต่าง ๆ จะเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด

4. การดำเนินการให้เหมาะสม (ACT) เป็นการพิจารณาผลที่ได้จากการตรวจสอบ ซึ่งมีอยู่ 2 กรณี คือ ผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนที่วางไว้ หรือไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้

หากเป็นกรณีแรก ก็ให้นำแนวทางหรือกระบวนการปฏิบัตินั้นมาจัดทำให้เป็นมาตรฐาน พร้อมทั้งหาวิธีการที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งอาจทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้เร็วกว่าเดิม หรือเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าเดิม แต่ทำให้คุณภาพดียิ่งขึ้น

แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่สอง ซึ่งก็คือผลที่ได้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่วางไว้ เราควรนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์ และพิจารณาว่าควรจะดำเนินการอย่างไรต่อ เช่น

- 1) ลองมองหาแนวทางใหม่ ๆ ที่จะเป็นไปได้ เพื่อจะได้ปรับใช้ตามความเหมาะสม
- 2) ใช้ความพยายามให้มากขึ้นกว่าเดิม หรือใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน
- 3) ขอความ คำปรึกษา ช่วยเหลือจาก ที่ปรึกษา คณะกรรมการ หรือผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ
- 4) อาจเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายใหม่ ที่เหมาะสม และมีความพร้อมกว่า

ตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานของหลักวิมังสา

การพิจารณาและ ใ้คร่ครวญ ทบทวนเรื่องราว การดำเนินการ ทั้งหมดตามแผนปฏิบัติการ พร้อมทำการแก้ไขด้วยปัญญาให้งานนั้น ๆ ลุล่วงสำเร็จเสร็จสิ้นไปโดยสมบูรณ์ โดยวิเคราะห์ ให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาที่ผ่านมา หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมนั้น ๆ เป็นต้น เพื่อนำไปสู่วิธีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานให้พัฒนายิ่ง ๆ ขึ้นไป

ดังนั้น จากแนวทางในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผสมผสานกับหลักการบริหารจัดการแนวพุทธตามหลักอิทธิบาท 4 ก็จะสนับสนุนให้การดำเนินงานบนพื้นฐานของหลักพุทธธรรมและระบบไตรสิกขา มีความสอดคล้องกันอย่าง ชัดเจน และก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อ เด็กและเยาวชน องค์กร ชุมชน และสังคมทุกภาคส่วน โดยการดำเนินการแนวพุทธนี้อาจจะประยุกต์ใช้นำร่อง และประกาศเป็นนโยบายและหลักการของสถานพินิจและคุ้มครอง เด็กและเยาวชน วิถีพุทธอันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในวงกว้างต่อไป

สรุป

จากที่คณะผู้วิจัย ได้เสนอกลยุทธ์เชิงพุทธ อันประกอบไปด้วยยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ด้าน ดังที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินการในลักษณะองค์รวม ขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดมิได้ ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การสร้างความร่วมมือ การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในเชิงบูรณาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รู้เท่าทัน กับปัญหาที่มากกระทบ และใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา มีคุณธรรมจริยธรรมมีความคิดลึยฉลาด ตัดสินใจดำเนินชีวิตบนฐานแห่งปัญญาและความดี งาม ให้ถึงพร้อมคู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีพฤติกรรมสุขภาวะองค์รวม และเมื่อผ่านกระบวนการอบรมของสถานพินิจ ฯ แล้ว ก็พร้อมที่จะออกไปเป็นคนดีของสังคมต่อไป